

Otsikko: Covid-19-pandemian vaikutukset oikeudelliseen yhteistyöhön rikosasioissa – Eurojustin tapaustyöskentelyn analyysi

Päivämäärä: 14. huhtikuuta 2021

URL: <https://www.eurojust.europa.eu/impact-covid-19-judicial-cooperation-criminal-matters>

Jo hyvin varhaisessa koronaviruspandemian (covid-19) vaiheessa Eurojustin tapaustyöskentelyssä oli nähtävissä, että jäsenvaltioiden toimijat kohtasivat erilaisia vaikeuksia sellaisten tapausten käsittelyssä, joihin liittyi oikeudellista yhteistyötä rikosasioissa. Nämä ongelmat olivat seurausta jäsenvaltioiden covid-19-taudin leviämisen torjumiseksi toteuttamista toimenpiteistä, ja vaikuttivat kaikkiin oikeudellisen yhteistyön alalla yleisesti sovellettaviin välineisiin. Lisäksi pandemian aiheuttamat ennennäkemättömät yhteiskunnalliset muutokset loivat järjestäytyneille rikollisryhmille uusia mahdollisuuksia tehdä laittomia voittoja.

Tämän raportin tarkoituksena on yksilöidä ne pandemiasta johtuvat erityiset vaikeudet, joita esiintyy yleisimmin käytettyjen oikeudellisen yhteistyön välineiden soveltamisessa. Lisäksi siinä käsitellään yleisimmät pandemiaan kiinteästi liittyvät rikokset. Raportissa kuvataan myös Eurojustin roolia näissä kysymyksissä ja esitetään yhteenvedot parhaista käytännöistä. Tästä tietämyksestä on hyötyä alan toimijoille ja poliittisille päättäjille, jos poikkeuksellisia toimenpiteitä otetaan jälleen käyttöön.

Tämä raportti täydentää Eurojustin ja Euroopan oikeudellisen verkoston yhteistä tietokokoelmaa covid-19-pandemian vaikutuksesta oikeudelliseen yhteistyöhön rikosoikeuden alalla ⁽¹⁾. Vaikka kokoelmassa keskitytään toimenpiteisiin, joita jäsenvaltiot ovat toteuttaneet torjuakseen koronaviruksen leviämistä, ja siihen, miten toimenpiteet yleisesti vaikuttavat oikeudelliseen yhteistyöhön, raportti perustuu Eurojustissa huhtikuun 2020 ja 30. kesäkuuta 2020 välisenä aikana rekisteröityjen tapausten analyysiin.

Tämän analyysin tärkeimmät päätelmät voidaan tiivistää seuraavasti.

1. Eurooppalainen pidätysmääräysmekanismi pysyi toimintakykyisenä, vaikka pandemiaan liittyvät toimenpiteet, kuten rajasulut ja pakolliset karanteenit, sekä poliisihenkilöstön puute, vaikuttivat merkittävästi pidätysmääräysmenettelyn viimeiseen vaiheeseen eli etsityn henkilön konkreettiseen luovuttamiseen. Eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä tehdyn puitepäätöksen ² 23 artiklassa säädettyjä oikeudellisia sääntöjä sovellettiin silloin, kun luovuttamisen lykkääminen oli tarpeen. Täytäntöönpanoviranomaiset pyysivät Eurojustilta apua lisätietopyyntöihinsä

(1) Neuvoston asiakirja WK 587/2021; tiivistelmä on saatavissa verkossa (<https://www.eurojust.europa.eu/sites/default/files/2021-02/st06178.en21.pdf>).

(2) Neuvoston puitepäätös, tehty 13 päivänä kesäkuuta 2002, eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä ja jäsenvaltioiden välisistä luovuttamismenettelyistä (2002/584/YOS).

(eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä tehdyn puitepäätöksen 15 artiklan 2 kohdan nojalla) tavanomaista useammin. Asiaa koskevien pyyntöjen toimittaminen (sekä 23 artiklan että 15 artiklan 2 kohdan yhteydessä) Eurojustin kautta mahdollisti sen, että oikeusalan toimijat saivat oikea-aikaisia vastauksia ja etenivät eurooppalaista pidätysmääräystä koskevissa menettelyissä. Erityisesti 23 artiklan soveltamisen osalta Eurojustin varhainen osallistuminen nopeutti uuden luovuttamispäivän sopimista.

2. Jäsenvaltiot jatkoivat todisteiden vaihtoon liittyvien välineiden ja tutkintatoimenpiteiden täytäntöönpanoa. Joissakin tapauksissa viranomaiset kuitenkin asettivat pyynnöt tärkeysjärjestykseen ja panivat ne täytäntöön vain poikkeustapauksissa ja vakavien rikosten osalta. Tämä johti viivästyksiin eurooppalaisten tutkintamääräysten täytäntöönpanossa ja keskinäistä oikeusapua koskevissa pyynnöissä, erityisesti tapauksissa, joissa edellytettiin henkilön fyysistä läsnäoloa (todistajien tai epäiltyjen kuuleminen).
3. Pandemian alkuvaiheessa oikeusalan toimijat ottivat usein yhteyttä Eurojustiin ja pyysivät välittämään eurooppalaisia tutkintamääräyksiä ⁽³⁾, keskinäistä oikeusapua koskevia pyyntöjä ja/tai jäädyttämispäätöksiä ⁽⁴⁾. Näiden pyyntöjen välittämistä Eurojustin kautta pidettiin luotettavana menetelmänä, joka mahdollisti välittömän tiedon perillemenosta ja mahdolliset myöhemmät uutiset täytäntöönpanosta. Eurojustin kautta esitettyjen pyyntöjen määrän kasvu johtui osittain tavanomaisten posti- ja kuriiripalvelujen keskeytymisestä jäsenvaltioissa.
4. Tilanne vaatii yhteisen sähköisen alustan perustamista yleisimpien oikeudellisen yhteistyön välineiden vaihtamista varten sellaisissa tilanteissa, joissa ei vaadita paperisten asiakirjojen vaihtoa. Tämä on sopusoinnussa sähköisen todistusaineiston digitaalisen vaihtojärjestelmän (eEDES) käyttöönoton valmistelussa osana Euroopan komission aloittamaa digitaalisen rikosoikeuden hanketta.
5. Matkustusrajoitukset vaikuttivat merkittävästi yhteisten tutkintaryhmien toimintaan. Monissa tapauksissa suunniteltuja yhteisiä toimintapäiviä lykättiin. Uusiin tutkintaryhmiin liittyvät neuvottelut viivästyivät ja niitä perustettiin myöhäisemmässä vaiheessa. Eurojust otti huomioon yhteisten tutkintaryhmien olosuhteiden äkillisen muutoksen, mukautti tutkintaryhmille tarkoitettua rahoitusohjelmaansa ja järjesti ryhmien jäsenille turvallisen verkkoviestintäalustan kokouksien pitämistä varten.
6. Pandemia oli tilaisuus järjestäytyneille rikollisryhmille, jotka hyödynsivät uusiin hygieniasääntöihin liittyvien tiettyjen tuotteiden kysyntää ja tekivät valtiontukeen liittyviä petoksia.

⁽³⁾ Rikosasioita koskevasta eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä 3 päivänä huhtikuuta 2014 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2014/41/EU mukaisesti.

⁽⁴⁾ Sovellettu väline oli 22 heinäkuuta 2003 tehty neuvoston puitepäätös 2003/577/YOS omaisuuden tai todistusaineiston jäädyttämistä koskevien päätösten täytäntöönpanosta Euroopan unionissa.

7. Eurojust on pysynyt täysin toimintakykyisenä pandemian aikana sovelletuista rajoituksista huolimatta, ja se on tarjonnut aktiivisesti tavanomaisia palvelujaan alan toimijoille kaikkialla EU:ssa.

Yksityiskohtainen selvitys näistä päätelmistä, mukaan lukien Eurojustin tapauksiin liittyviä erityisiä esimerkkejä ja alan toimijoille tarkoitettuja parhaita käytäntöjä, on annettu raportissa.